

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

‘GÜNEŞİ İÇENLERİN YAŞAMI’

Danışman Öğretmen: Başak İngin

Öğrencinin Adı: Zeynep Melike

Öğrencinin Soyadı: Öztürk

Öğrencinin Numarası: D01129-0005

Sözcük Sayısı: 3503

Araştırma Sorusu: Nazım Hikmet’in şiir dünyasının oluşumunda sanatçının bireysel gerçekliğinin nasıl bir etkisi vardır ?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya programı Türkçe A uzun tezi adlı çalışmada Türkiye'deki en önemli şairlerden kabul edilen ve bir çok konu hakkında eserler vermiş olan Nazım Hikmet'in bireysel yaşantısının şiirlerine etkisini incelenmiştir. Şairin hayatı genel anlamda dört bölüme ayrılmış (aşk hayatı, çocukluk ve aile yaşantısı, yolculukları ve siyasi görüşleri) bu dönemlere göre şiirler incelenmiştir. Temel olarak ayrılan dört bölüm için bütün eserlerini içeren bir yapıt kullanarak bu bölümleri anlatan şiirler bulunmuş ve bu şiirler incelenmiştir. İncelenen bu şiirler çalışmadaki yapıyı oluşturmak için kullanılmıştır. Oluşturulan bölümlerde şairin şiirleri yanında kendi sözleri de görüşleri desteklemek için kullanılmıştır. Temel olarak incelenen bu dört bölümün ilki yani çocukluk ve aile yaşantısı, kişiliğinin oluşmasında büyük rol üslendiği; aşk yaşantısı, bu alanda pek çok eser verdiği ve kişiliğinin en açık halinin görülebildiği; yolculukları , yolculukları süresince ona ilham vermiş pek çok şey görmüş olduğu ve yolculuk kavramının hayatında uzun bir süreyi bu süreçte geçirdiği için seçilmiştir. Dördüncü bölüm olan siyasi yaşantısının ve görüşleri şiirlerine yansımalarının temel bir bölüm olarak alınmasının sebebi bu alanda da pek çok eser vermiş olup bu bölümün hayatındaki diğer temel bölümleri de etkilemiş olmasıdır. Çalışmada ikincil kaynaklara yer verilmiştir.

Sözcük sayısı : 185

İÇİNDEKİLER:

1.GİRİŞ.....	4
2.Şairin aile yaşantısının, çocukluk gençlik yıllarının ve arkadaşlık ilişkilerinin şairleri üzerine etkisi.....	5
3.Yolculuklarının şairleri üzerine etkisi.....	9
4. Aşk ilişkilerinin şairlerine etkisi.....	12
5. Toplumcu siyasi görüşlerinin şairlerine etkisi.....	15
5.1 Şairin sanat görüşünün şairleri üzerine etkisi.....	15
5.2 Siyasal düşüncelerinin şairleri üzerine etkisi.....	18
5.3 Yaşamı sürdürme biçimi.....	20
6.SONUÇ.....	21
7.KAYNAKÇA.....	23

1. GİRİŞ

Şairlik ülkemizde büyük bir saygı görmekle beraber kimi zaman hayatını çalışmalarına aktardığı ve çalışmalarını kendisiyle var ettiği için şeffaf bir hale gelir. Bu durum yüzünden şairler zaman zaman kişiliklerinin de içinde olduğu eleştirilere maruz kalmaktadırlar. Türkiye’de ve dünyada en çok okunan şairlerden biri olan Nazım Hikmet bu bakımdan bir istisna değildir.

Yazdıkları, insanların onu daha çok merak etmesine sebebiyet vermiş ve yazacaklarından çok yaşadıklarına odaklanmalarına sebep olmuştur. Okurların Nazım Hikmet’e duydukları ilgi karşılıksız değildir. Nazım Hikmet de halkının, ülkesinin vatandaşlarının yaşadıklarına çok önem vermiş ve onlara onlarla ilgili eserler sunmuştur. Bu ilgiden ve şairlerin eserlerini iç dünyalarıyla var ettikleri gerçeğinden yola çıkılacak olunursa Nazım Hikmetin ve/veya başka şairlerin şiirlerini onların yaşadıkları uzamı, zamanı, karakterlerini bilmeden okumanın okuyucuda bir yansız okuma ve değerlendirme tutumu yaratması bir yana böyle bir okumanın şiirin ve şairin vermek istediği anlam evreninden uzak bir okuma ve değerlendirme olabileceğinin de altını çizmek gerekir.

Başka bir deyişle Nazım Hikmet gibi yaşamını dizelere aktarmış bir şairin yaşamı ve yaşam algısı hakkında okurun edineceği bilgiler okurun şairin şiir evrenine daha fazla sokulmasına olanak verebilir.

Nazım Hikmet hayatının her alanında aktif olarak yaşamda yer almış bir bireydir. Öne çıkardığı karakteristik özellikleri ve bunları barındıran olay ,kişi ve ideolojiler şiirinde her

zaman hatırı sayılır bir yer tutmuştur. Bu yüzden Nazım Hikmetin şiirlerini incelerken bu alt başlıklara bakmak neredeyse zorunlu olmuştur.

Çalışmanın amacı Nazım Hikmet'in şiir dünyasının eksenini oluşturan yaşam evrelerinin sanat anlayışına ve şiirlerine etkisini ortaya koyabilmek, şairin şiirlerini “Şiir ve Gerçeklik” bağlamında irdeleyerek Nazım Hikmet'in sanatının aslında dizelere dökülmüş bir yaşam biçimi olduğunu dile getirebilmektir.

Bu yaşam biçiminin şiirlerine yansıması Nazım Hikmet hakkında pek çok bilinmeyen bilginin ortaya çıkması, iç dünyasını yansıtmaları açısından çok önemlidir.

2. ŞAİRİN AİLE YAŞANTISININ, ÇOCUKLUK, GENÇLİK YILLARININ VE ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Türk şiirinde serbest nazım biçimiyle ürettiği eserleri ile dikkat çeken ve bu düzenin savunucularından olan Nazım Hikmet Ran, 17 Ocak 1902'de daha sonra göç edecekleri Selanik'te dünyaya gelir. Annesi çok iyi yabancı dil bilen, piyano çalan ve resim yapan bir aydın olan Cecile Hanım, babası Hamburg'da konsolosluk yapmış olan Hikmet Bey'dir. Hikmet Bey şairin “Hiciv Vadisinde Bir Tecrübe-ı Kalemiye” adlı şiirinde kendini şu biçimde gösterir: “*Ey zatımuhterem! / Ölmüş sizin serasker/peder. / Öldü benim babam. / Karşı karşıya kaldık/iki meşhur adam...*” (Hikmet, 380) Dünya'da romantik devrimci olarak tanımlanan Nazım Hikmet Ran devrimci kimliği yüzünden ülkesinden sürgün edilmiş, ülkesinde bulunduğu süre zarfında da 12 yıl boyunca hapiste bulunmuştur. Her ne kadar yaşamının gençliği ve sonrası üzerinde durulsa da Nazım Hikmet'in çocukluğu, aile yaşantısı ve arkadaşlık ilişkileri de kişiliğinin ve düşüncelerinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Şiirlerinin hatırı sayılır bir kısmını

bu sayılan gerçekliğe dayandırarak oluşturan Nazım Hikmet, bu sayede içinde bulunduğu uzam hakkında verdiği kadar bireysel yaşamı ve duygu durumu hakkında da aydınlatıcı bilgi verir.

Nazım Hikmet Ran'ın çocukluğu birden çok uzamda şekillenir. Bunun sebebi doğduğu şehir olan Selanik'in daha sonra siyasi anlaşmazlıklar yüzünden kısmen güvensiz hale gelmesi ve bu uzamdan ayrılarak pek çok farklı uzamda yaşamak durumunda kalmasıdır. Selanik'ten sonra dedesi Nazım Paşa'nın bulunduğu, Halep'e giderek burada yaşamaya başlayan Nazım Hikmet "Otobiyografi" adlı şiirinde '*... Halep'te paşa torunluğu da ettim ...*' (Hikmet, 1780) sözleri ile bu yıllarına göndermede bulunur. Aile daha sonra babanın ticarete atılma arzusu yüzünden İstanbul'a taşınır. Şairin denizcilerin kahramanlığını konu alan "Bir Bahriyeli'nin Ağzından" adlı şiiri bu yılların izlerini taşır. Eğitim hayatına Bahriye Mektebi'nde başlayan Nazım Hikmet 19 yaşında 'sağlık sebepleri yüzünden okuldan ve ordudan ayrılmak durumunda kalır. Şairin denize dair ilk izlenimlerini bu yıllarda şekillenen deniz tutkusunu "Bahri Hazer" şiirinde bulmak mümkündür: "*Ufuklardan ufuklara/ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;/Hazer rüzgârların dilini konuşuyor balam,/konuşup coşuyordu!*" (Hikmet, 46)

Bahriyeden çıkarılışı/çıkışı sonrasında Anadolu'yu tanımak , Milli mücadeleye katılmak amacıyla Bolu'ya gitmesinden başlayarak devam eden yaşam örgüsü ve bu yerde deneyimlediği öğretmenlik yıllarından sonra şairin yaşam felsefesi, düşünce dünyasını ve siyasi yaşantısını şekillendirecek olan Moskova yılları başlar. Moskova'ya öğrenim görmeye giden şair daha sonraları çok sevdiği bu şehri "Berlin Mektubu 2" adlı şiirinde

olan şu dizelerle dile getirir: “ *Dört gün sonra Moskova`dayım/bu ayrılık da hele şükür bitiyor dönüyorum/Bu ayrılık da yağmurlu bir yol gibi arkada kalacak.*” (Hikmet, 1854)

Moskova`da öğrenim gördüğü dönemde eğitimini Doğu Emekçiler Komünist Üniversitesinde ekonomi-politika dallarında yapan şair bu süre zarfında siyasi görüşünü şekillendirmiş ve ülkesine geri dönmüştür. Çeşitli dergilerde takma isimlerle birtakım yazılar yazan şair düşünceleri yüzünden yargılanmış, 28 yıl hapse mahkum edilmiştir. Bu sürenin 12 yılını yattıktan sonra askeri liseden mezun olmasına ve çürük raporu almasına rağmen askere çağırılınca bu durumdan şüphelenerek öldürüleceği düşüncesine kapılması ve ülkeyi terkederek Rusya`ya gitmesi Nazım Hikmet`in yetişkinlik zamanına denk gelir. Nazım Hikmet`in Moskova`daki gençlik yıllarının yansımalarını uzamın ve bu uzamda şekillenen düşünce dünyasının izleriyle birlikte “Bir Garip Yolculuk” adlı şiirinde bulmak mümkündür:

*“Çaldı gece yarısı Strasnoy Manastırı`nın saat kulesi/Oysa manastır da,
kale de, kule de yıkıldı çoktan/Şimdi şehrin en büyük sineması yapılıyor
orada/Oralarda on dokuz yaşına rastladım /Birbirimizi bir de
tanıdık/Oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu/Ve Strasnoy
Alanına -şimdi Puşkin alanı- kar yağmaya başladı” (Hikmet, 1589)*

Nazım Hikmet`in gençlik yıllarının izlerini taşıyan bu şiirinde şairin on dokuz yaşının olmamışlıklarının yansımalarını da bulmak mümkündür. Şair, yaşayamadıklarından, hayatındaki eksikliklerden söz eder:

*“Üşüyor hele ellerim ayaklarım/Oysa yün çoraplıyım da kunduralarımla
ellerim kürklü /Konuşmak istiyoruz ama seslerimiz birbirine
ulaşamıyor/Ondokuz yaşıma bakıyorum /Ağzında ham bir elmanın tadı
dünya/Ve haberi yok başına geleceklerin hiçbirinden ” (Hikmet, 1748)*

Nazım Hikmet’in şiir dünyasına konu olmuş bir diğer alan ise arkadaşlık ilişkileridir. Şair, İstanbul’da birçok aydının bulunduğu bir ortamda yetiştiği için pek çok sanatçıyla yakın iletişim halinde olmuş ve bunun sonucunda yakın arkadaşlıklar kurmuştur. Yakınlık kurmuş olduğu arkadaşlarına bağlılığına ve samimiyetine gerek şiirlerinde ve gerekse diğer yazılarında yer veren Nazım Hikmet’in şiir dünyasının oluşumunda bu ilişkilerin etkili olduğu görülür. Bu şiirler arkadaşlarının ölümleri ardından olabileceği gibi (Mikail Refiliye Ağıt), aynı siyasi görüşü paylaştığı arkadaşlarına bir sesleniş olarak da dikkat çeker. Şairin sanatçı dostu Abidin Dino’ya seslenişinde onun düşünce dünyasının izlerini bulmak mümkündür:

*“Bu adamlar Dino/Ellerinde ışık parçaları/Bu karanlıkta Dino/Bu
adamlar nereye gider?Sen de, ben de Dino/Onların arasındayız/Bizde,
bizde Dino/Gördük açık maviyi” (Hikmet , 1648)*

Nazım Hikmet dostluk kavramını çok önemli bulduğunu, bu kavramın dünyadaki en gerçek ve değerli kavramlardan olduğunu düşündüğünü “Dostluk” adlı şiirinde dile getirmiş, dostluğun fedakarlık, destekleyici olma, sadakat ve anlayıştan oluştuğunu

dostluk ve arkadaşlık olgusunun yaşamında ne derece önemli olduğunu şu dizelerle aktarmıştır:

“Biz haber etmeden haberimizi alırsın,/yedi yıllık yoldan kuş kanadıyla gelirsin./Gözümüzün dilinden anlar,/elimizin sırrını bilirsin./Namushu bir kitap gibi güler,/alnımızın terini silersin./O gider, bu gider, şu gider,/dostluk, sen yanı başımızda kalırsın” (Hikmet , 891)

Çocukluk ve gençlik yılları her birey için en önemli dönemdir; çünkü bu dönemde kişinin dünya görüşü oluşur ve şekillenir. Çocukluk yıllarının yaşanış biçimi ve bunun yarattığı duygu durumu insana hayatı boyunca eşlik eder. Bu yüzden bir sanatçının çocukluk yıllarının incelenmesi şiirlerindeki bireyselliğin bulunmasına yardımcı olur. Sanatçılar eserlerinde kesin bir dil kullanmasalar da çoğunlukla kendilerinden bir şeyler söylerler. Birey için çok önemli bir yer kaplayan aile ve arkadaşlık ilişkilerinin Nazım Hikmet’in düşünce ve sanat dünyasında etkili olduğunu, bu etkilerinde onun şiirlerinde varlık bulunduğunu söylemek mümkündür.

3. NAZIM HİKMET’İN YOLCULUKLARININ ŞİİRİNE ETKİSİ

Nazım Hikmet’in yolculuklarının şiirine etkisini incelerken konu iki yönden ele almak gerekmektedir. Zira şair gerçekten çıktığı yolculukları şiirlerine konu ettiği gibi, kimi zaman yolculuğu bir metafor olarak veya anlatımı kolaylaştıran bir fon olarak kullanmıştır.

Şair yaptığı seyahatleri şiirleştirmiş; gördüklerini, hissettiklerini anlatmıştır. Örneğin “835 Satır”da yer alan “Seyahat Notları” böyle bir şiirdir. Şair 1929 yılında yaptığı Bakü seyahatini konu alan bu şiirinde, yolculuğun fiziksel kısmına ilişkin bilgi de vermekle beraber asıl olarak yolculuğun onu götürdüğü veya götürmesini istediği yer ve dünyayı ayrıntıları ile açıklar

*“Vagonumuz bugün:/Muazzam kuzu kalpaklarının altında /yanık tahta
heykeller gibi/oturan,/ince parmaklarıyla kara kaytan bıyıklarını
buran/Kafkas köylüleriyle dolu. /Yan gözle pencereden dışarı bakıyorlar
/ölçmek istiyorlarmış gibi/geçtiğimiz yolu.”/...../Geldik./Pırıl pırıl yanan
Baku'nun karşısında ben/bir dağın dibinde/dağı/seyreder gibi hayranım.
/Yıldızların altında/tek başıma/gider gibi hayranım.” (Hikmet ,167).*

Nazım’ın Sovyetler Birliğinde temelli olarak gidişinden sonra bir çok kez sehayat ettiği, bir çok ülkeye gittiği yaşam öyküsünden bilinmektedir. Şairin yaptığı seyahatleri konu alan bir çok şiiri bulunmaktadır. Macaristan Notları (Hikmet, 1535), Prağ’da Vakitler (Hikmet,1588), Sofya’dan (Hikmet,1607), Otuz Yıl Sonra (Hikmet,1622), İsviçre Dağları (Hikmet,1658), Romanya’ya dair lirik röportaj (Hikmet,1819), Tanganika Röportajı (Hikmet,1838), Berlin Mektubu (Hikmet,1854), kübalı şair Nicolas Guillen’in daveti üzerine 1961 yazında yaptığı Küba seyahatinin izlenimlerini anlattığı uzun şiiri Havana Röportajı ,bunlardan bazılarıdır.

Aslında Nazım Hikmet’in yaşam öyküsü incelendiğinde 1950 yılında Sovyetler Birliği’ne temelli olarak gitmesinden önce zorunlu yolculukları dışında, sadece görmek ve gezmek amacıyla pek seyahat yapmadığı bilinmektedir. “Fevkalade Memnunum Dünyaya

Geldiğime” adlı şiirinde Hikmet yolculuğun kendisi için taşıdığı anlamı şu biçimde açıklar:

“Dünyayı dolaşmak, /görmediğim balıkları, yemişleri, yıldızları görmek isterdim./Halbuki ben /yalnız yazılarda ve resimlerde yaptım Avrupa yolculuğumu.” (Hikmet, 645)

Bununla beraber imrenme duygusu ile mi, yoksa daha doğurgan bir teknik olmasından mıdır bilinmez, şair önemli bir çok şiirinde yolculuk imgesini kullanmayı yeğlemiştir. Öyle ki; “Memleketimden İnsan Manzaraları” isimli eserinin tümünün arka planında yolculuk vardır. Yapıtın başında bir “tiren” Haydarpaşa garından kalkar ve yaklaşık 20,000 mısradan oluşan eserde geçen tüm olay ve olgular bu trenin yolculuğu boyunca anlatılır. Eserin birinci bölümü İstanbul’da, Haydarpaşa Garı’nda 1941 yılında başlar. 15.45’te Eskişehir’e hareket eden trenin 510 numaralı üçüncü mevki vagonunda 18.38’de Ankara’ya ulaşılan kadar devam eder. Vagonun yolcuları sıradan köylü, asker, işçi ve tutsaklardır. Bazı yolcuların hayat hikâyeleri, dünya görüşleri ve düşündükleri ile bütün destanı takip eder.

İkinci kitap başka bir trenin yine Haydarpaşa garından hareket edecek olan yolcularını ele alır. Bu sefer yolcular siyasetçi, diplomat, tüccar, fabrika sahipleridir. Kurtuluş Savaşı Destanı’ndan bazı bölümler esere alınmıştır. Şair belki kendisi bu yolculuğu yapmamıştır ama okuyucusunu trene bindirerek yolculuğa çıkarmayı başarır. Yine şiirlerinden birisi olan “Şeyh Bedrettin Destanı” da şairin hayali bir yolculuk ile başlar

Yine ünlü “Saman Sarısı” şiirinin fonunda da yolculuk vardır. *“habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres” (Hikmet,1761.)* Aslında bir yolculuğu anlatmayan, ancak fonunda yolculuk olan bu şiir “Varşova – Krakof – Prag – Moskova – Paris – Havana – Moskova” da yolculukları sırasında 1961 yılında yazılmıştır.

3-NAZIM HİKMET’İN AŞK İLİŞKİLERİNİN ŞİİRLERİNE ETKİSİ

Nazım Hikmet hayatının büyük bir bölümünü siyasi sebeplerden dolayı hapisanelerde veya yolculuklarda geçirmek durumunda kalmıştır. Buna rağmen hayatında aşka ve sevgiye çokça yer vermeye çalışmış, hayatını sevgi üzerine kurmak istediğini söyleyerek bunun kendisi için önemini vurgulamıştır. Hemen tüm şiirlerinde heyecanın, duygu derinliğinin izleri görülür. Öyle ki; aşkı yaşamın ana öğelerinden biri olarak görür. Nazım Hikmet’in söylediği şu satırlar onun aşka olan bakış açısını göstermesi bakımında önemlidir;

“Çok şükür aşığım ...Bana öyle geliyor ki bir tek insana, yüz milyonlarca insana, bir tek ağaca, bütün ormana, tek bir düşünceye, bir çok düşünceye ve fikre aşık olmadan yaşamak, yaşamak değildir...” (Karaca,74)

Şairin materialist dünya görüşü ile aşka olan bu tutkusu bir çeşit çelişki gibi görünmektedir. Aslında, bu çelişkiyi kendisi de “Benerci Kendini Niçin Öldürdü” adlı şiirinde dile getirir:

“Tarihsel, sosyal, ekonomik şartların /zarurî neticesi bu! /deme, bilirim!/O dediğin/nesnenin önünde kafamla eğilirim. /Ama bu yürek/o, bu dilden anlamaz pek.” (Hikmet, 499)

Kimi zaman duygusal yönünün, keskin olan hayat görüşünü dahi gölgeleyebildiği anlaşılan şairin aşk hayatı kaçınılmaz bir biçimde şiirlerini etkilemiş ve şiirlerinde yer bulmuştur.

Nazım Hikmet tutkulu bir aşık olmakla beraber yaşam öyküsünün bütünü gözetildiğinde sık aşık olduğu ve aşkları arasında pek fasıla vermediği anlaşılmaktadır. *“sevdiğim kadınları deli gibi kışkandım /aldattım kadınlarımı” (Hikmet,1781)*

Şairin soyut olarak aşkı anlattığı şiiri bulunmamaktadır. Bütün aşk şiirlerinin bir muhatabı vardır ve belirlidir. Şiirinde kime yazıldığı söylenmemişse ve kime yazıldığı sonradan tartışma konusu olmuşsa bile içeriğinden birisinin muhatap alınarak yazıldığı açıkça bellidir. Bunlara örnek olarak Nazım Hikmet’in eşleri,sevgilileri ile olan ilişkilerinden sonra yazmış olduğu şiirler verilebilir. Örneğin; Nüzhet Hanım; Rusya’da evlendiği ilk eşi, aslında çocukluk arkadaşıdır. Moskova’da, üniversitede öğrenciyken evlenirler. Nüzhet’in ailesi bu evliliğe razı değildir ve nedenle ayrılıkla sonlanır. Nazım’ın “Mavi Gözlü Dev” isimli ünlü şiirini bu eşi için yazdığı söylenir;

O mavi gözlü bir devdi. /Minnacık bir kadın sevdi. /Mini minnacıktı kadın. /Rahata acıktı kadın /yoruldu devin büyük yolunda. /Ve elveda! deyip mavi gözlü deve, /girdi zengin bir cücenin kolunda /bahçesinde ebruliiii /hanımeli / açan eve. (Nazım,356)

Nazım Hikmet'in ölünceye kadar evli kaldığı eşi Vera'yı ölümsüzleştirdiği şiiri onun bilinen en ünlü aşk şiirlerindedir:

“Seher vakti habersizce girdi /gara ekspres kar içindeydi /ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım/peronda benden başka da kimseler yoktu/durdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri/perdesi aralıktıgenç bir kadın uyuyordu alacakaranlıkta alt ranzada/saçları saman sarısı kirpikleri mavi/kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı/üst ranzada uyuyanı göremedim/habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres” (Hikmet, 1748)

Aslında Vera Tulyakova'ya ithaf ettiği bu ünlü “Saman sarısı” şiiri sadece aşkı konu alan bir şiir değildir. Buna rağmen, şiirin bütününde Vera'nın fiziksel özelliklerini aynı kelimelerle (“saçları saman sarısı kirpikleri mavi”) sekiz kez tekrar ederek yaptığı muazzam vurgu şiiri büyük bir aşk şiiri haline getirir. Bu şiirde aynı kelimeleri tekrar etmek suretiyle yarattığı etki benzersizdir.

Şair hemen bütün aşklarına şiir yazmış ise de; Piraye hanım için yazdığı şiirleri gerek nicelik olarak gerekse içerik olarak en belirgin olanlarıdır. 13 yılı ayrı geçmiş olmakla beraber yaklaşık 20 yıl evli kaldığı Piraye Hanım hiç şüphesiz Nazım'ın şiirinde önemli bir yer tutmuştur. Örneğin, Şairin eserlerinden amiral gemisi sayılabilecek “Memleketimden İnsan Manzaraları” ona ithaf edilmiştir:

“hatice, piraye, pirayende /doğum yeri neresi/ kaç yaşında sormadım/düşünmedim/bilmiyorum./dünyanın en iyi kadını/dünyanın en güzel kadını/ benim karım./bu bahiste/realite umrumda değil/939 yılında istanbul'da tevkifanede başlanıp/..... biten bu kitap/ona ithaf edilmiştir.”

(Hikmet,959)

4- NAZIM HİKMETİN TOPLUMCU SİYASİ GÖRÜŞLERİNİN ŞİİRLERİNE ETKİSİ

Nazım Hikmet'in belki en belirgin özelliği siyasal görüşlerini son derece açık ve dolaysız bir biçimde şiirlerine yansıtmasıdır. Siyasal toplumcu görüşlerini belirtmekte imaya yer vermez ve okuyanı yönlendirmeye çalışmaz. Siyasal görüşünü daha baştan açıkça ve bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde söyler: *“sevdalınız komünisttir,/on yıldan beri hapistir,yatar bursa kalesinde.”* **(Hikmet, 889)**

Nazım Hikmet'in siyasal ve toplumsal görüşlerini şiirine yansıtması şairin, şairin sanat görüşünün, siyasal düşüncesinin niteliğinin, yaşamı sürdürme biçiminin zorunlu bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

4.1. Şairin sanat görüşünün şiirleri üzerine etkisi:

Nazım Hikmet özelde şiirin, genelde sanatın amacının toplum olduğuna inanır. “Sanat sanat içindir” görüşünü sık ve yetersiz bulur. Şairin, yaşamdan, sanattan ve şiirden ne anlamak gerektiğini gösteren şu sözleri sanat hakkındaki görüşünü hiç bir kuşkuya yer vermeyecek şekilde açıklar:

“Gerçek şair kendi aşkı, kendi mutluluğu ve acılarıyla uğraşmaz. Onun şiirlerinde halkın nabzı atmalıdır... Şair başarılı olmak için, yapıtlarında maddi yaşamı aydınlatmak zorundadır. Gerçek yaşamdan kaçan ve onunla bağıntısız konuları işleyen kimse, saman gibi anlamsızca yanmaya yargılıdır.” (Babayev, 140)

Nazım Hikmet’e göre şiir halkın bir sesi olmalı ve ülkesinin insanını, onların durumlarını , yaşadıklarını konu etmelidir. Bu görüşüne bağlı kalarak eserler veren Nazım Hikmet için sanat toplumu aydınlatmak veya toplumun durumunu özetlemek, insanları harekete geçirmek için bir oluşum olarak kullanılmalıdır. Siyasi şiirlerinin bu bakımda incelendiğinde pek çoğunun halkının durumu hakkında bilgi vermek için yazdığı görülmektedir. Bu durumun sanat sanat için yapılmalıdır görüşüne sahip insanların eserleri gibi güzel olmadığını çünkü güzel ve gerçek olmayan şeylerden bahsetmediğini söylemektedir.

*“Sen sanma ki sanatın
damağında tadı var
acı bir hıyar
lezzeti gibi...”(Hikmet, 73)*

Şairin sanat hakkındaki bu görüşü, sanatı toplum için ele almasını, bu da şiirini topluma mesaj vermekte bir yol olarak görmesini ve kendi görüşlerini topluma bu şekilde iletmesini kaçınılmaz kılar.

Nazım Hikmet'in topluma mesaj vermekteki en güçlü şiiri belkide "Dünyanın en tuhaf mahluku" isimli şiiridir. Bu şiirinde şair toplum hakkındaki hayal kırıklığını ve görüşünü çok açık bir biçimde dile getirir.

"Ve bu dünyada, bu zulüm /senin sayende./Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeyse eğer /ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak /kabahat senin, /- demeğe de dilim varmıyor ama -/ kabahatın çoğu senin, canım kardeşim! "(Hikmet, 892)

Şairin aynı zamanda bir kavga şairi olarak anılmasının, şiirlerinin propaganda olarak nitelenmesinin ve şiirlerindeki hitabet tonunun nedenini burada aramak gerekir. Esasen şair de kendi şiirinin "propaganda" yönünü reddetmez. Bir söyleşisinde

"Ben şiirde realiteyi bütün mürekkebliği, mazi, hal ve istikbal unsurları ile ve hareket halinde veren bir realizme ulaşmak istiyorum. Bir çok yazılarımın realizmi tek taraflıdır. Bundan dolayı da çok defa fazla haykıran bir 'propaganda' edası taşıyorlar. Cihanı görüş, anlayış bakımından değil, bu cihanı görüş ve anlayışını sanattaki tezahürü bakımından telakkilerim bir hayli değil". der. (Hikmet, 1937)

Bu anlatım, şairin şiirinin amacını ne şekilde belirlediğini ortaya koyduğu gibi aynı zamanda kendi şiirini değerlendirmekteki realizmini de gösterir. Kendi şiiri ile "propaganda" kelimesini yan yana getirmekten çekinmemesi de, elbette, Türkçenin en büyük ustalarından birisi olarak, kendi tabiriyle "sözlerden ürmediğini" göstermektedir

“-Ahmed, demiştim, bana öyle geliyor ki sen Bedrettin hareketinden biraz da milli bir gurur duyuyorsun. Sesime tuhaf bir eda vererek söylediğim bu cümlelerin içinde Ahmed, milli gurur terkiğini bir kamçı gibi eline almış, onu suratımda şaklatmış ve demişti ki ; -Evet, Bedrettin hareketi aynı zamanda benim milli gururumdur! Sözlerden ürkmeye ! iki kelimenin yanyana gelişi seni korkutmasın. Lenin’i hatırla.”(Hikmet, 522-523).

4.2 Siyasal düşüncelerinin şiirleri üzerine etkisi

Nazım Hikmet’in şiirinde siyasal ve toplumcu görüşlerinin önemli bir yer tutmasının ikinci önemli sebebi, şairin ait olduğu siyasal görüşün niteliğinden kaynaklanır. Kendisinin de açıkça bildirdiği gibi şair komünisttir ve Komünizmin iki büyük kuramcısı Marks ve Engels tarafından kaleme alınan komünist manifestoda belirtildiği üzere “komünistler amaçlarını ve düşüncelerini gizlemekten nefret ederler.” Ayrıca komünistler siyasal yaşamı proleterya ile karşıtlarının mücadelesi/savaşı olarak ele alırlar. Bir komünistin bütün varlığı ve kabiliyetleriyle bu savaşta yerini alması kaçınılmazdır:

*Çin’den İspanya’ya, Ümit Burnu’ndan Alaska’ya kadar/her mili bahride,
her kilometrede dostum ve düşmanım var./ Dostlar ki bir kerre bile
selâmlaşmadık/ aynı ekmek, aynı hürriyet, aynı hasret için ölebiliriz./ Ve
düşmanlar ki kanıma susamışlar/kanlarına susamışım. /Benim kuvvetim :
bu büyük dünyada yalnız olmamaklığımdır./Dünya ve insanları yüreğimde
sır/ilmimde muamma değildirler./Ben kurtarıp kellemi nida ve*

Melike Öztürk
D0011290005

*sual/işaretlerinden,/büyük kavgada/açık ve endişesiz /girdim safıma. /Ve
dışında bu safın/toprak ve sen/bana kâfi gelmiyorsunuz. (Hikmet, 645)*

Bu siyasal görüşteki bir şairin şiirlerinde siyasal görüşlerini dile getirmemesi olanaksızdır. Bu yüzden kendisini ifade etmek için şiirlerini ve bu şiirlerinde ki anlatım gücünü kullanır.

*“Şairim/şiiirden anlarım,/en sevdiğim gazel/Anti Dühringidir
Engelsin../Şairim/bir yıl yağan yağmur kadar şiir yazdım../Fakat
asıl/şaheserime/başlamak için /Hafızı Kapital olmayı
bekliyorum.”(Nazım,113)*

Şairin hayat görüşünün izlerini hemen tüm şiirlerinde görmek mümkünse de; tümüyle ve neredeyse sadece siyasal görüşlerini yansıttığı eserleri bulunmaktadır.

Şair Taranta – Babu’ya mektuplar isimli eserinde Faşist Musolini İtalya’sını merceğine oturtur, faşizme ilişkin görüşlerini çok açık ve coşkulu bir şekilde dile getirir.

*“İtalya’da faşizm /Emilialı büyük toprak kontlarının asâlarından /ve
Romalı bankerlerin demir kasalarından /geçip /İL DUÇE'nin dazlak
kafasında dank demiş /bir nuurdur/Taranta - Babu..”(Nazım,447)*

Yine tümüyle ve neredeyse sadece siyasal görüşlerini yansıttığı eserlerinden bir diğeri “Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı”dır. Şair bu büyük eserinde bir çeşit

erken dönem sosyalizmi düşünen tasarlayan tarihsel bir kişilik olan ‘‘Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin’’in hikayesini anlatır. Milli kavramına karşı olmasına rağmen çok enteresan bir biçimde ondan ‘‘milli gurur’’ duyar. Bu milli gururu açıklamaktan çekinmez.

Hep bir ağızdan türkü söyleyip/hep beraber sulardan çekmek ağı demiri/oya gibi işleyip hep beraber,/hep beraber sürebilmek toprağı,/ballu incirleri hep beraber yiyebilmek,/yarın yanağından gayrı her şeyde/Her yerde hep beraber! diyebilmek için/On binler verdi sekiz binini.../Yenildiler Yenenler, yenilenlerin/Dikişsiz, ak gömleğinde sildiler kılıçlarının kanını/Ve hep beraber kardeş elleriyle işlenen toprak/Edirne sarayında damızlanmış atların eşildi nallarıyla. (Nazım,498)

4.3 Yaşamı sürdürme biçimi:

Elbete Şairin sanat yaşamının dışında etkin bir siyasal yaşamı vardır ve bu siyasal yaşam onun asıl gerçekliğidir. Aslında hemen her sanatçı kaçınılmaz bir biçimde kendi gerçekliğini eserlerine yansıtır. Bu kaçınılmazlık; sanatçının karşılaştığı hayat olaylarından ve bu olayların kendi iç aleminde meydana getirdiği duygulardan beslenmesinden ileri gelir. Kişinin beslendiği şeylerin ürünlerine yansımaması söz konusu olamaz.

Nazım’ın en çok övündüğü şey 1923’te TKP’ye üye olmasıdır. Ölünceye değin partisi ve sosyalizm mücadelesi yaşamının merkezinde kalmıştır. Ne aşkları ne de hayatın getirdiği zorluklar onu ideallerinden ayırmaya yetmemiştir. Uzunca bir dönem partisinden koparmaya çalışmışlarsa da, o inatla direnmiştir. Partiye ve partili mücadeleye verdiği önemi şiirinde de dile getirmiştir. Bu şiirlerinde resmi bir dil kullanılmamış olmamakla beraber tarihe tanıklık eden belge niteliği taşıdığını söylemekte mümkündür.

İşte bu noktada; siyasal görüşleri nedeniyle yaşamının 12 yılını hapisanelerde geçiren, defalarca açlık grevi yapan, türlü polis takiplerine ve işkencelere maruz kalan, siyasal görüşleri nedeniyle yurdundan kaçmak zorunda kalan, gittiği yeni memlekette de sitemi eleştirmekten geri durmayan, bu nedenle orada da bedel ödeyen şairin, bu siyasal yaşamının şiirlerine yansımaması mümkün bulunmamaktadır. Esasen şair siyasal düşünceleri konusunda son derece ödünsüz olduğu, Türkiye Komünist Partisi üyesiyken de bu parti yöneticilerine de muhalefet ettiği bilinmektedir.

Bir bakış açısıyla şair, vatandaş olarak içinde yer aldığı devletlerde devlet yönetimine, partili olarak yer aldığı partilerde de parti yönetimine muhalefet etmiştir. *“partimden koparmağa yeltendiler beni /sökmedi /yıkılan putların altında da ezilmedim”*(**Hikmet, 1780**)

5.SONUÇ

Nazım Hikmet hayatındaki bir çok olayı ve kişiyi şiirlerinde işlemiş, şiirlerine onlarla hayat vermiştir. Üretken bir şairin hayatında bir çok insan, yer ve olay görmüş olması yazın hayatı boyunca pek çok eser vermesine sebep olmuştur.Toplumunu, halkını bir çok devlet adamından iyi tanınması ve onlar üzerine yoğun analiz ve araştırmalar yapması, dünya görüşünü hayatının merkezine oturtup büyük bir kararlılıkla uğraşması okurlarına sayısız şiir kazandırmıştır. Kazandırdığı bu şiirlerde yaşadığı toplum yapısının görüşlerini, davranış biçimlerini, korkularını ve heyecanlarını eksiksiz anlatması Nazım Hikmeti aynı zamanda yaşadığı döneme ayna tutar hale getirmektedir.

Bu çalışmada Nazım Hikmet'in hayatının ve yaşam algısının şiirlerine etkisi yoğun olarak dört bölüme ayrılıp incelenmiştir. Her bireyin iç dünyasını ve karakterini oluşturan aile ve arkadaşlık ilişkileri, her zaman büyük bir kararlılıkla arkasında durduğu siyasi görüşleri ve bu düşünce biçiminin yaşamına kattığı uzamlar ve insanlar, aşık olduğu/ona aşık olan kadınlar, son olarak siyasi görüşleri, bunun bir sonucu olarak sık sık çıktığı yolculuklar, kendisinin insancıl bir kişi oluşu ve çocuksu merakı ile birleşerek ortaya çıkan yolculuk şiirleri Nazım Hikmet'in şiir evrenini yaratmıştır sonucuna ulaşılabilir.

Bu bölümlere bakıldığında her ne kadar farklı maddeler olup farklı sebeplerle şiir haline dönüştürülmüş olsalar da bu yaşam evreleri arasında bir ortak nokta bulmak mümkündür. Bu ortak nokta şudur: Bir sanatçının farklı alanlarda yaşadıklarını şiire koyma biçimi zaman zaman değişiklik gösterse de sanatçı yaşamını dizelere aktarır ve okur da sanatçının yaşam evrelerini gözden geçirerek kişinin eserlerine daha yakından bakma ve onları fark etme, içselleştirme şansına sahip olabilir.

Denilebilir ki Nazım Hikmet şiiri Nazım Hikmet'in yaşam öyküsüdür. Onun satırlarını okumak şairin yaşamına tanıklık etmektir.

KAYNAKÇA:

Hikmet, Nazım. Bütün Şiirleri. İstanbul : YKY, 2012

Hikmet, Nazım. Her Ay. 20 Nisan 1937

Babayev, Ekber. Nazım Hikmet Yaşam ve Yapıtları: İstanbul :Cumhuriyet Yayınları,
2011

Karaca, Emin. Sevdayım Tepeden Tırnağa. Bilge Karınca Yayınları: İstanbul ,2003